

BESLUTSPROTOKOLL
Sammanträdesdatum
2024-03-13

Arbetstidsnämndens kansli
Sveriges Kommuner och Regioner

Diariernr: SKR 231219e

Plats och tid: Hornsgatan 20, den 13 mars 2024 kl. 9.00-12.00

Dispensansökan från Strängnäs kommun

Arbetstidsnämndens beslut
Arbetstidsnämndens beslut framgår av bilaga, 4 sidor.

Tidsperiod för beviljad dispens
Tidsperiod framgår av bilagan.

Ärendebereidning
Ärendet har beretts av SKR och Kommunal.

Beslutet expedierat 2024-04-24

Ordförande
Anders Ferbe

Bakgrund

Den 30 november 2022 gjordes på det kommunala området ändringar i kollektivavtalens arbetstidsbestämmelser. Ändringarna föranleddes av kritik från EU-kommissionen som hotade att stämma Sverige för fördragsbrott då arbetstidslagen och kollektivavtalens tillämpning inte garanterade arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila under en 24-timmarsperiod.

För att uppfylla kraven i EU:s arbetstidsdirektiv skärptes reglerna i Allmänna bestämmelser (AB) § 13. Huvudregeln i § 13 mom. 5 är att arbete och dygnsvila ska förläggas alternerande under varje period om 24 timmar så att arbete och vila regelbundet följer på varandra.

I undantagsfall får huvudregeln frångås och det gäller endast vid kombinationen arbete och jour om det föreligger särskilda skäl i verksamheter med ansvar för liv, hälsa och säkerhet.

Bedömningen av om det föreligger särskilda skäl ska tydligt motiveras och göras utifrån en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila, vilket följer av en skyddslagstiftning, och verksamhetens behov av att säkra bemanningen. Den sammanlagda tiden får då som högst uppgå till 20 timmar.

Ändringarna i AB § 13 gäller från den 1 oktober 2023.

I maj 2023 gjordes följdändringar i vissa bilagor till AB, bland annat Bilaga R som avser räddningstjänsten. De nya bestämmelserna i avtalet samt bilagor träder i kraft den 1 februari 2024.

Samtidigt med ändringarna i bilagorna till AB träffades en överenskommelse om möjlighet till dispens från AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga J och R till AB i samband med planerad arbetstidsförläggning. Den sammanlagda arbetstiden får då som högst uppgå till 24 timmar. I överenskommelsen konstaterar centrala parter att dispens ska tillämpas restriktivt.

Frågor om dispens beslutas av en särskilt inrättad arbetstidsnämnd. Dispens kan beviljas i högst ett år.

Bestämmelserna om dispens finns i överenskommelsen om dispens § 3 och har följande lydelse.

§ 3 Dispens

Centrala parter inrättar ett dispensförfarande som ska tillämpas restriktivt.

Dispens innebär att den sammanlagda arbetstiden vid planerad förläggning av arbete i kombination med jour enligt AB § 13 mom. 5 eller motsvarande bestämmelse i bilaga till AB kan överstiga 20 timmar. Den sammanlagda arbetstiden får dock som högst uppgå till 24 timmar.

Det ska vid dispens alltid göras en intresseavvägning mellan arbetstagarens rätt till minst 11 timmars dygnsvila och verksamhetens behov av att säkra bemanningen.

Arbetsgivaren är skyldig att uttömma alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga innan dispens kan ges. Dispens beviljas endast då inga andra rimliga åtgärder står till buds, det vill säga när det är nödvändigt att förlägga arbete i kombination med jour längre än 20 timmar för att verksamheten ska kunna upprätthållas. Det kan till exempel handla om enstaka verksamheter i glesbygd och/eller då tillgången på viss specifik kompetens är begränsad och kräver sådan förläggning.

Räddningstjänsten kan i vissa fall behöva dispens mot bakgrund av samhällets ansvar att vid olyckor eller överhängande fara för olyckor säkerställa ett skydd för liv och hälsa, egendom och miljö. Dispens kan beviljas under förutsättning att arbetsgivaren prövat alla möjligheter att bemanna verksamheten i enlighet med reglerna i AB eller aktuell bilaga och gjort bedömningen att ett undantag är nödvändigt för att uppfylla verksamhetens behov.

Anmärkning

Dispensen avser endast det planerade undantaget i AB § 13 mom. 5 och motsvarande bestämmelser i bilagor. I övrigt gäller § 13 och bilagor i sin helhet.

Ansökan från Strängnäs kommun

Strängnäs kommun har inkommit med en begäran om dispens avseende avvikelse från AB § 13 mom. 5 och Bilaga R.

Ansökan omfattar samtliga heltidsanställda brandmän och styrkeledare avser sammanlagt 25 personer varav 20 är heltidsbrandmän, 5 är heltidsanställda styrkeledare samt vikarier (för närvarande 7 personer) vid stationen i Strängnäs.

Dispens söks för att få möjlighet till förläggning av helgpas 24 timmar, för förläggning av pass 24 timmar under sommarperioden, för förläggning av extra pass 24 timmar i samband med möte, övning och utbildning samt för förläggning av nattpass under vardagar. Sammantaget innebär förläggning med 24 timmars arbetstid 19 helgpas, 7 pass under sommaren samt 10 pass för möten och utbildning.

Kommunens huvudbrandstation är belägen strax utanför tätorten Strängnäs. Utryckningsorganisationen är uppdelade i fem skiftlag där varje skiftlag består av ett befäl och fyra brandmän. Därutöver finns det tre s.k. RiB-kårer med 10 brandmän och befäl i beredskap. En RiB- styrka finns vid stationen i Strängnäs och ytterligare två vid stationerna i Mariefred – Åker.

Inom kommunens räddningstjänst arbetar medarbetarna med hela verksamhetens uppdrag, såväl effektiva räddningsinsatser som olycksförebyggande och trygghetsskapande uppdrag. Inom heltidsstyrkan finns olika kompetensområden som kräver särskild utbildning/övning för att upprätthålla, exempelvis båtförare, rökdykarledare, höjdfordonsförare, motorsågskörning och drönarpilot. I bemanning av schemat måste hänsyn tas till att det finns erforderlig kompetens för alla de moment som kan behöva utföras under en insats.

Från den 18 januari tillämnar räddningstjänsten ett schema som innebär att huvudregel om 11 timmars dygnsvila tillämpas i verksamheten i avvaktan på Centrala

Arbetstidsnämndens beslut i fråga om dispens.

Som skäl för dispens har Strängnäs kommun bland annat anfört följande.

Kommunen behöver kunna säkerställa att samtliga kompetensområden och aktuell arbetstagarstatus är sådan att varje pass är bemannat för alla de moment som behöver kunna utföras under en insats. Organisationen är bantad och det finns ingen övertalighet i grupperna. Detta gör att förflyttningar av brandmän inte fritt kan göras mellan arbetspass utan hänsyn måste tas även till gruppens samlade kompetens.

Kommunen menar att det endast under dagtid, vardagar, kan det finnas "gripbar" personal bland de som arbetar dagtidsvecka. Därför behöver arbetsgivaren kunna förlägga arbete 24 timmar genom att extra pass förläggs i anslutning till ordinarie arbetspass i vissa fall samt generell förläggning av 24 timmars arbetspass vid andra tillfällen. Vid utebliven dispens befarar kommunen att verksamheten kommer att minska kraftigt samt att förmågan vid räddningsinsatser kan minska.

Kommunen menar bland annat att för att kunna upprätthålla nödvändig kompetens inom tjänstgörande skiftlag, för att kunna genomföra övningsverksamhet för heltidsstyrkan och med samverkande organisationer med mera föreligger behov av att kunna förlägga 24 timmars arbetspass.

Kommunen har även ansökt om dispens från kollektivavtalens bestämmelse gällande dygnsvila bland annat för att kunna genomföra APT och/eller andra interna möten.

Semesterperioden är särskilt svår att lösa med bibehållen förmågenivå. Den hanteras med hjälp av sommarvikarier och genom förskjuten arbetstid.

Bedömning

Ansökan om dispens avser räddningstjänsten. Kraven för dispens är desamma oavsett om arbetstagarna omfattas av AB eller Bilaga R.

Strängnäs kommun har ansökt om dispens för förläggning av arbetstid under ett år. Ansökan om dispens avser både generell förläggning av arbetstid 24 timmar vid helg och sommar samt möjlighet till sådan förläggning vid särskilda tillfällen.

Som framgår av den ovan redovisade avtalstexten kan räddningstjänsten i vissa fall behöva dispens. Uttrycket "i vissa fall" tycks tyda på att det ska handla om en speciell situation eller ett visst förhållande samt att dispens ska hanteras restriktivt. Det synes därför tveksamt om det ska vara möjligt att bevilja dispens för en räddningstjänst att generellt tillämpa så kallade dygnspass på hela dess verksamhet. Nämnden behöver emellertid inte ta ställning till den frågan i detta ärende.

På ett övergripande plan handlar det om att man vill behålla den nuvarande förläggningen av arbetstiden för att kunna hantera bemanningen.

Under ärendets beredning har kommunen avgränsat sin ansökan och uppgett att ansökan om dispens gäller förläggning av heldygn under helger under

semesterperioden alternativt förläggning heldygn samtliga dagar under semesterperioden.

Nämnden uppfattar att arbetsgivaren bedömt att det för närvarande inte är möjligt att bemanna verksamheten utan dispens för dygnspass under helger, för att kunna genomföra övning och utbildning samt för att hantera bemanningen under semesterperioden. Arbetsgivaren kan behöva viss tid för att ställa om och anpassa verksamheten till de nya dygnsviloreglerna.

Beslut

Arbetstidsnämnden har, genom ett delbeslut den 29 januari 2024, beviljat Strängnäs kommuns ansökan om dispens för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under den lagstadgade semesterperioden (juni-augusti 2024).

Utöver det beslut som tidigare meddelats gällande semesterperioden beviljar Arbetstidsnämnden, för berörda yrkesgrupper enligt ansökan, dispens under tiden 1 februari 2024 – 31 januari 2025 för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar under helger i grundschema samt för att möjliggöra förläggning av arbetstid upp till 24 timmar för utbildningar och övningar som inte ryms inom ordinarie arbetstidsförläggning eller inom ordinarie verksamhet.

Beslutet avser begränsad tid och förutsätter att arbete med omställning till de nya arbetstidsbestämmelserna fortgår.